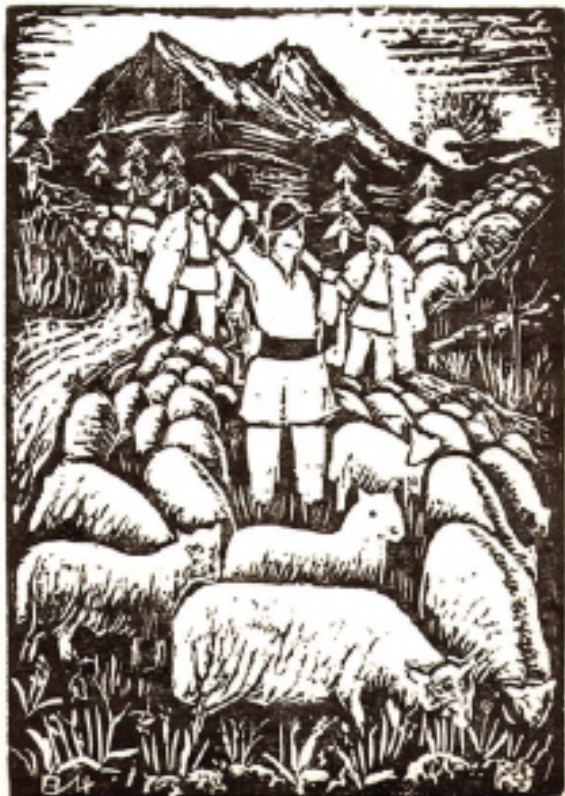

În *Cuvânt înainte* la volumul *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, din 1980, Mircea Eliade constată: „în ciuda unui efort considerabil, tradițiile populare românești sînt încă insuficient cunoscute”, subliniind că, în paginile cărții, își propune să prezinte „ceea ce este esențial în religia geto-dacilor și cele mai importante tradiții mitologice și creații folclorice ale românilor.” Aceasta nu implică neapărat, subliniază Eliade, continuitatea între universul religios al geto-dacilor și acela care se lasă descifrat în tradițiile populare românești. Pentru că, după cum ne încredințează el: Dacă vrem să vorbim de „continuitate”, ea trebuie căutată „la un nivel mai adânc decât cel circumscris de istoria geto-dacilor, a daco-romanilor și a descendenților lor, românii”. Revenind, după aceea la idee spune: „...cultul lui Zalmoxis, mitul cosmogonic popular (adică singurul care este atestat în tradițiile folclorice ale românilor), semnificațiile mitico-rituale ale legendelor despre întemeierea unui stat (Moldova) și construcția unei mănăstiri (Argeș), anumite credințe populare în legătură cu magia și extazul, mătrăguna și culesul ierburilor de leac, în sfârșit mitologiile care stau la baza capodoperelor poeziei epice românești”. M-am folosit de aceste idei ale lui Mircea Eliade ca un preambul la ceea ce intenționez să tratez de această dată, adică la relația dintre mitologia română și arte.

Folclorul pastoral relevă o structură mitică complexă în care constatăm un spațiu și un timp mitic pastoral, un scenariu mitic pastoral, cu fapte sacre și profane de factură pastorală, care intră în acțiune, întrețin și potențializează drama mitică de tip antropomahic, după cum consideră Romulus Vulcănescu (Mitologie română): „Toate aceste elemente și aspecte ale mitologiei primitive autohtone preromâne s-au menținut ca atare în evul mediu în contextul mitologiei române, sub formă de relice etnografice și reminiscențe folclorice. Geneza, structura și contiguitatea lor se datoresc în bună parte activității păstoritului sedentar, extensiunea și amplitudinea lor, păstoritului transhumant. Fără prezența lor activă în conștiința mitică a poporului român, multe trăsături comune și aspecte general spirituale nu se pot explica și în consecință nu se poate lămuri nici vitalitatea creatoare a civilizației și culturii populare române”. Definind cugetarea mitică, Vulcănescu

continuă: „În concepția și viziunea mitologiei române, ca de altfel a tuturor etnomitologiilor, categoriile ontologice de spațiu, timp, cauzalitate și finalitate se impun odată cu cosmizarea Haosului și se mențin istoricește atâta timp cât oamenii continuă să cugete mitic. Prin cosmizarea treptată a Haosului vom înțelege, din perspectiva materialului mitic românesc, introducerea ordinii divine în Haos, proprie activității panurgice a două sau mai multe divinități gemelare. Ordinea aceasta începe cu alcătuirea unui nucleu existențial, o ecumenă cosmică în permanentă extindere. Spațiul și timpul, cauza și finalitatea sunt imprimate tuturor stihilor lumii. Cu această ordine începe orice mitoistorie”. Relația între mitologia română și etnoartele românești reflectă în ansamblul ei microcosmul creației tradiționale în raport cu macrocosmosul creației contemporane a poporului român. Prin etnoarte, spre deosebire de antropologie, înțelegem în etnologie, artele etnice sau artele tradiționale însuflețite de mitologia comunitar-etnică fapt de istorie social-culturală. Cu alte cuvinte, funcțiunea artei este proprie contextului social-cultural din care face parte integrantă și mitologia. Etnoarta sugerează în ce constă specificul tradiției estetice a unui popor și trăsăturile formale care caracterizează creația lui pe genuri artistice: stilul personal și stilul colectiv, stilul cutumiar și stilul de epocă istorică. Dar studiază și elementele constitutive ale mitului în ipostazele aniconice, preiconice, iconografice și iconologice, referitoare la obiecte, evenimente și stări psihice. Și după cum precizează Romulus Vulcănescu în diverse lucrări ale sale: „La baza etnoesteticii române stă calitatea experienței artistice tradiționale.

Ceea ce interesează în cazul etnoartei române sunt resursele ei estetice. Categoriile etnoesteticii române pot fi reduse schematic la: frumosul și hidosul, simetricul și asimetricul, sobrul și ilariantul, normalul și distorsionatul, finitul și nefinitul, echilibratul și dezechilibratul, luminosul și sinistrul. (Și subliniază mai departe Vulcănescu) Etnoarta română pendulează, între arhetipurile, categoriile etnoestetice tradiționale și tipurile preferențiale, de la un artist la altul ale acestor categorii etnoestetice. Rolul dinamic în etnoestică îl joacă artistul care se conformează canoanelor estetice tradiționale creând totuși în limitele experienței lui sau a colectivității. Parametrii mitici ai artei descresc însă de la artistul popular propriu-zis la artizan. Concepția și viziunea mitologică despre lume și viață, degajată din expunerea istoriată a mitologiei sau mitologistă a istoriei române se reflectă deci și în structura intimă a artelor populare și culte, ca și în etnoestetica română. Constantele spirituale ale mitologiei române – idei și teme mitice – devin pretexte, motive și dominante în opera de artă. ”Intenția mea este ca în referirile la mitologia și arta la români, să încep

cu literatura.

George Călinescu (Istoria Literaturii) constată că „literatura modernă română (din secolul al XIX-lea) spre a nu pluti în vânt s-a sprijinit pe folclor, în lipsa unei lungi tradiții culte (...). Dar atenția nu a căzut asupra temelor folclorice celor mai vaste, mai adânci, în sens universal, cum ar fi aceea a Soarelui și Lunii, ci dimpotrivă, asupra celor care puteau constitui o tradiție autohtonă. S-au creat astfel niște mituri autohtone”. (...) Dintre aceste mituri patru au fost și sînt încă hrănite cu o frecvență crescândă, constituind punctele de plecare mitologice ale oricărui viitor național (...). Întâiul mit e Traian și Dochia, simbolizând constituirea însăși a poporului român. (...) Al doilea mit e ecoul cel mai lung, Miorița (simbolizând (...) momentul inițial al oricărei culturi autohtone (...). Al treilea e mitul estetic Meșterul Manole(...) care simbolizează condițiile creației umane, încorporarea suferinței individuale în opera de artă. Și al patrulea mit „Sburătorul (simbolizând) invazia instinctului erotic la fete”. Aceste patru mituri înfățișează patru probleme fundamentale: nașterea poporului român, situația cosmică a omului, problema creației(și am putea zice în termeni moderni, a culturii) și sexualitatea.„Mitul Mioriței și Mitul Meșterului Manole cunosc, mai ales în vremea noastră, o continuă înflorire (...) - pentru că -întruchipează esența spiritualității noastre”, ca o „dovadă elocventă a viabilității lor în timp și garanția calității lor esențiale în cultura română”.I. Opreșan, în lucrarea Miturile fundamentale, critică stabilirea miturilor fundamentale de către Călinescu spunând că ele sunt analizate în perspectiva istoriei literare, după „preferințele scriitorilor

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

și ale filosofilor (...) și în funcție de comandamentele social-politice și cultural-economice ale vremii”. Ceea ce era fundamental în contextul cultural român al secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, este secundar în cea de-a doua jumătate a secolului XX. Astfel mitul lui Traian și al Dochiei -citate de G. Călinescu între cele mai reprezentative - este practic dat uitării în zilele noastre. Și totuși întreg secolul al XIX-lea în dorința afirmării latinității noastre, a apelat masiv la legenda dragostei dintre împăratul roman și zeița dacă (sau fiica lui Decebal). Alături de cele patru mituri fundamentale enunțate de Călinescu, Opreșan nu uită că mai pot fi incluse și alte mituri cum ar fi Făt Frumos și Soarele și Luna, care și-au pierdut și ele interesul pe care-l stârniseră în secolul al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea.Istoricul literar pledează pentru universalitatea unor mituri etnice, care prin valoarea lor simbolică și etică nu sunt cu nimic mai prejos de miturile fundamentale devenite clasice în cultura contemporană general umană.I. Opreșan, Miturile fundamentale, în volumul colectiv îngrijit de Ovidiu Papadima: Temelii folclorice și orizont european în literatura română, București, 1971, pag. 456-466.Revenind la daci și romani, observăm că ei au pătruns în conștiința literară a poporului român prin cronicari. Școala ardeleană, istoricii și scriitorii romantici. pătrunderea s-a produs de la sine prin filiațiunea de motive mitice populare, apoi prin

necesitatea istorică de a descoperi elemente de continuitate spirituală între trecutul îndepărtat, trecutul apropiat și prezentul imediat. Antichitatea geto-dacică și romană și mitologia geto-dacică, getomixhellenică și daco romană devin surse de inspirație, de pretexte și motive literare predilecte. Toate operele literare inspirate dintr-o mitologie autohtonă în plină dezvoltare sprijină direct sau indirect, tezele majore ale istoricilor români referitoare la componentele etnogenezei ale românilor și la trăsăturile temperamentale, caracterologice și culturale moștenite de români de la daco-romani. Dacismul s-a împăcat astăzi cu latinismul. Traian și Decebal devin ctitorii spiritualității române, geniile protectoare ale românismului și eroii predilecți ai epopeii naționale.

Beatrice Kiseleff

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*